

Makarczyk, M.

Sprawozdanie z działalności Mazowieckiego Towarzystwa Kultury łącznie z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych w 1967 r.

Rocznik Mazowiecki 2, 441-452

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MAZOWIECKIEGO
TOWARZYSTWA KULTURY ŁĄCZNIE Z MAZOWIECKIM
OŚRODKIEM BADAŃ NAUKOWYCH W 1967 R.

I. ORGANIZACJA

Ukonstytuowanie się Prezydium Rady MTK. 14 stycznia 1967 r. ukonstytuowało się po długich przygotowaniach Prezydium Rady Mazowieckiego Towarzystwa Kultury w następującym składzie: prezesem MTK wybrano mgra Tadeusza Gierzyńskiego z Płocka, prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego, zaś funkcję wiceprezesów powierzono w drodze wyboru: prof. drowi Stanisławowi Herbstowi, dziekanowi Wydziału Historycznego UW, mgrowi Alfredowi Wałkowi, red. naczelnemu „Trybuny Mazowieckiej”, oraz inż. Bronisławowi Wojciechowskiemu, dyr. WZGS „Samopomoc Chłopska”. Sekretarzem została mgr Cecylia Jakubik, nauczycielka z Węgrowa, skarbnikiem dyr. Zakładów Lniarskich w Żyrardowie mgr Stefan Siekierski. Członkami Prezydium Rady zostali również: poeta St. R. Dobrowolski, mgr Ryszard Juszkiewicz, sędzia z Mławy, przewodniczący W Komisji ZZ mgr Edward Kopyt, sekretarz WKW PZPR mgr Kazimierz Rokoszewski oraz działacz kulturalny mgr Marian Sztuka z Milanówka. Jednocześnie na pierw-

szym posiedzeniu Prezydium Rady zaangażowało na stałego (urzędującego) sekretarza MTK dra Jerzego Antoniewicza, archeologa i działacza nauki, który objął jednocześnie funkcję sekretarza naukowego organizującego się przy MTK — Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych. Ponadto do Sekretariatu MTK zaangażowano dwie siły pomocnicze w postaci pracownika d/s kultury oraz siłę biurową — sekretarkę. Z dniem 1 maja 1967 r. na posiedzeniu Prezydium Rady, na wniosek prezesa MTK, uchwalono nowy tytuł służbowy urzędującemu sekretarzowi MTK, a mianowicie: sekretarza naukowego Ośrodka Badań Naukowych, zlecając mu aż do odwołania pełnienie funkcji sekretarza generalnego MTK.

Inne prace organizacyjne. W czasie od połowy lutego do połowy maja 1967 r. organizowano skład osobowy oraz rozpoczęły działalność następujące komisje problemowe Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, a mianowicie: 1. Komisja Literatury i Czytelnictwa, 2. Komisja Towarzystw Regionalnych, 3. Komisja Plastyki i Fotografiki, 4. Komisja Twórczości Ludowej. W miesiącu listopadzie 1967 r. podjęto kroki organizacyjne w sprawie

organizacji Sekcji Filmu Amatorskiego w obrębie Komisji Plastyki i Fotografiki.

Od maja 1967 r. działała także przy MTK tymczasowa Komisja Organizacyjna Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w składzie: prof. dr St. Herbst, doc. dr St. Pazyra, mgr B. Dymek, mgr J. Kazimierski oraz dr J. Antoniewicz. Komisja ta opracowała tymczasowy statut wewnętrzny Ośrodka oraz plany organizacyjne i wydawnicze dla tegoż na 1968 r. W czasie od maja do października 1967 r. trwały konsultacje z poszczególnymi środowiskami naukowymi Warszawy, Łodzi i Płocka, w wyniku których powołano 48-osobową Radę Naukową Ośrodka Badań Naukowych oraz zainaugurowano jego naukową działalność.

Siedzibą oraz biurem Mazowieckiego Towarzystwa Kultury i Ośrodka Badań Naukowych jest lokal przy ul. Chocimskiej 31 w Warszawie. Jest on miejscem narad działaczy nauki i kultury oraz spełnia funkcję biura z czynnościami administracyjno-finansowymi. W tymże lokalu mieści się także redakcja wydawnictw MTK, a mianowicie: „Rocznika Mazowieckiego” oraz serii „Prace Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych”.

II. DZIAŁALNOŚĆ MERYTORYCZNA MTK

1. Komisja Literatury i Czytelnictwa

W okresie sprawozdawczym najwyższą działalność rozwinęła ta Komisja, licząca 19 członków; jej przewodniczącym jest poeta St. Gołębiowski, najaktywniejszym zaś działaczem — poeta St. R. Dobrowolski. Komisja Literatury zorganizowała imprezę pt. „Jesień literacka na Mazowszu”, która objęła swym zasięgiem teren 26 powiatów i dzięki

dotacji CRS „Samopomoc Chłopska” doszła do skutku. Rozpoczęła ją w dniu 15 października 1967 r. w Płocku wykładem prof. dra St. Kuczyńskiego z Łodzi o ideologii trylogii H. Sienkiewicza — zakończyła zaś definitywnie w dniu 17 grudnia 1967 r. w Sokołowie Podlaskim wykładem red. A. Omilianowicza z Białegostoku pt. „Wrażenia z procesu zbrodniarzy hitlerowskich w NRF”.

W „Jesieni literackiej na Mazowszu” wzięło udział 33 pisarzy: Anna Brzostowska, Andrzej Brycht, Danuta Bienkowska, Kazimierz Brandys, Tadeusz Chudy, St. R. Dobrowolski, Jan Drohojowski, Jan Gisges, Władysław Gębik (Olsztyn), Jan Gerhard, Hanna Hoffman-Muszyńska, Józef Kuśmierek, prof. St. Maria Kuczyński (Łódź), Andrzej Kozłowski, Krystyna Łukaszewska, Zofia Niedziałkowska (Łowicz), Barbara Nawrocka, Krystyna Nepomucka, Augustyn Necel (Władysławowo, pow. Puck), Władysław Ogrodziński (Olsztyn), Aleksander Omilianowicz (Białystok), Andrzej Piwowarczyk, Anna Pogonowska, Henryk Panas (Olsztyn), Leszek Prorok (Kraków), Zygfryd Sawko, Maria Szypowska, Janina Siwkowska, Kazimierz Śladewski, Tadeusz Twarogowski, Monika Warneńska, Maria Zientarowa-Malewska (Olsztyn), Maria Ziółkowska (Piaseczno).

Ogółem na terenie województwa odbyło się ponad 115 spotkań pisarzy ze społeczeństwem, głównie w ośrodkach wiejskich (85%), ponadto spotkania miały miejsce w środowiskach miejskich, a mianowicie w Węgrowie, Płocku, Różanie, Warce, Kałuszynie, Sokołowie Podlaskim, Podkowie Leśnej, Mławie, Mrozach, Brwinowie, Ostrołęce, Raszynie, Łaskarzewie, Komorowie, Chorzeliach, Pułtusku i Piasecznie (ok. 15%).

Ogólna ilość uczestników społeczeństwa biorących udział w spotkaniach z pisarzami przekroczyła liczbę 7300, z tym że frekwencja w czasie

spotkań w środowiskach wiejskich przekroczyła średnio liczbę 50, ilość zaś uczestniczących w spotkaniach wahała się od 25 do 130 osób; spotkania te odbyły się w 98 różnych miejscowościach.

Poszczególne spotkania organizowane były przez utworzone specjalnie komisariaty znajdujące się przy Mazowieckim Tow. Kultury, Bibliotece Publicznej oraz Woj. Przeds. Upowszechnienia Prasy i Książki „Ruch”, a także przy WCRS „Samopomoc Chłopska”. Odbywały się w siedzibach następujących organizacji i instytucji: w Powiatowych i Gromadzkich Bibliotekach Publ., w Wiejskich Klubach „Młodego Rolnika”, w szkołach podstawowych i średnich, w klubach wiejskich „Ruch”, w salach Gromadzkich Rad Narodowych, w Klubo-kawiarniach PSS oraz w lokalach „Nowoczesnej Gospodyni” lub innych pomieszczeniach GS „Samopomoc Chłopska”.

W ramach „Jesieni” MTK zorganizowało także akademię w Węgrowie ku czci zamordowanego przez Niemców postępowego poety E. Szymańskiego, z udziałem nie tylko społeczeństwa miejscowego, ale także licznych przedstawicieli Związku Literatów Polskich z Warszawy.

Niezależnie od tego komisja współuczestniczyła w zorganizowanej przez Wydział Kultury i Tow. Naukowe Płockie sesji popularnonaukowej poświęconej twórczości Wł. Broniewskiego w Płocku. Komisja ta przygotowała do druku i wydała estetyczny tomik o objętości ponad 5 arkuszy wyd. (s. 136), zawierający materiały z tej sesji. Publikacja ta nosi tytuł: „Władysław Broniewski”.

2. Komisja Plastyki i Fotografiki

Liczy ona 17 członków i odbyła 2 zebrania poświęcone twórczości artystycznej na Mazowszu, a także obra-

dowała nad warunkami pracy i możliwościami twórczymi artystów zamieszkałych na Mazowszu. Przewodniczącym komisji jest mgr Marian Sztuka. W łonie komisji powstało hasło: „Zagospodarować gołe ściany Polski powiatowej”, w wyniku którego komisja zorganizowała dwa plenery malarskie w Pułtusku oraz w Płocku i okolicach. Pokłosem plenerów w Pułtusku i Płocku były urządzone wystawy, zorganizowane przez MTK w Pułtusku — w Płocku zaś razem z Muzeum Mazowieckim. Plener w Płocku doczekał się wydania estetycznego katalogu, a twórcy zarówno uczestniczący w plenerze pułtuskim, jak i płockim przekazali nieodpłatnie do zbiorów państwowych po 1 dzieło sztuki. Niezależnie od tego zakłady pracy i osoby prywatne zakupiły od twórców około 1/4 wystawionych dzieł sztuki zarówno w Pułtusku, jak i w Płocku.

3. Komisja Twórczości Ludowej

Liczy ona 12 członków i odbyła 1 zebranie organizacyjno-merytoryczne. Przewodniczącym komisji jest mgr K. Śledziwski. W czerwcu 1967 r. komisja zorganizowała w Płocku Konferencję Folklorystyczną z udziałem Towarzystwa Naukowego Płockiego. Na konferencji wygłoszono 3 referaty dotyczące ludowej muzyki Kurpiów i struktury tańców kurpiowskich oraz referat nad stanem badań i systemem opieki nad sztuką ludową Mazowsza. Komisja jest w trakcie opracowywania zagospodarowania szlaków turystycznych z Warszawy na Mazury w punkty sprzedaży wytworów sztuki kurpiowskiej i pamiątek.

4. Komisja Towarzystw Regionalnych

Liczy ona 18 członków i odbyła 3 zebrania i narady robocze. Przewod-

niczającym komisji jest mgr Ryszard Juszkiewicz oraz zastępcą mgr Olgerd Puciata. Komisja zajęła się przede wszystkim uporządkowaniem stanu prawnego paru towarzystw regionalnych na terenie województwa oraz ich wizytacją w terenie. Przyczyniła się także do zorganizowania dwu nowych Towarzystw Regionalnych w Sokołowie Podlaskim i Węgrowie oraz spowodowała odbudowę organizacyjną obumarłego Towarzystwa w Siedlcach przy współpracy z Komitetem Powiatowym PZPR. Towarzystwa w Płocku, Żyrardowie, Siedlcach, Mławie i Ciechanowie były także współorganizatorami sesji popularyzacyjnych ku czci 50-lecia Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej.

5. Współpraca z Towarzystwami w Białymstoku i Olsztynie

Z inicjatywy MTK w listopadzie odbyła się w Warszawie narada trzech towarzystw zajmujących się upowszechnianiem kultury: Mazowieckiego, Białostockiego oraz Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” w Olsztynie. Celem narady była wymiana doświadczeń w zakresie upowszechniania kultury oraz przedyskutowanie metod współdziałania towarzystw w celu zacieraania różnic regionalnych wynikłych z podziałów administracyjnych, a także osiągnięto porozumienie co do wymiany twórców i wystaw artystycznych. Podjęto także dyskusję na temat wspólnej polityki wydawniczej. Obradom tym przewodniczył prezes MTK mgr Tadeusz Gierzyński.

III. DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA BADAŃ NAUKOWYCH W 1967 R.

Powołany oficjalnie w październiku 1967 r. Ośrodek Badań Naukowych — już przed jego powstaniem w ramach Komisji Organizacyjnej w skła-

dzie: prof. dr Stanisław Herbst, doc. dr Stanisław Pazyra, mgr Benon Dymek, mgr Józef Kazimierski i dr Jerzy Antoniewicz — rozwijał szereg prac organizacyjnych w ciągu całego omawianego roku. Prace te przebiegały w następujących kierunkach:

1. organizacji sesji popularyzacyjnych ku czci Rewolucji Październikowej
2. wydawniczym
3. popularyzacji wiedzy o Mazowszu
4. statutowym i powołania składu osobowego Rady Naukowej
5. organizacji przyszłych Stacji Naukowych w terenie.

Kierunki tej działalności Komisji Organizacyjnej odpowiadały w grubszym zarysie powołanym w październiku 1967 r. Komisjom Ośrodka Badań Naukowych MTK, które przyjęły formalnie dorobek Komisji Organizacyjnej w poszczególnych aspektach merytorycznych i naukowych.

Powołana w październiku 1967 r. Rada Naukowa Ośrodka składa się z następujących osób w zakresie poszczególnych specjalności, a mianowicie:

Historycy

1. Aleksander Gieysztor, prof. dr; 2. Benon Dymek, mgr; 3. Stanisław Herbst, prof. dr; 4. Stanisław Kalabiński, prof. dr; 5. Józef Kazimierski, mgr; 6. Jadwiga Karwasińska, prof. dr; 7. Stefan Kieniewicz, prof. dr; 8. Zanna Kormanowa, prof. dr; 9. Stanisław Pazyra, doc. dr; 10. Kazimierz Rokoszewski, mgr; 11. Kazimierz Sobczak, płk doc. dr; 12. Bronisław Syzdek, dr; 13. Adam Wolff, prof. dr.

Prawnicy

14. Stanisław Russocki, dr; 15. Jakub Sawicki, prof. dr; 16. Jerzy Starościak, prof. dr.

Historycy literatury

17. Jan Zygmunt Jakubowski, prof. dr;
18. Stanisław Swirko, dr; 19. Czesław Gutry, dr.

Archeolodzy

20. Jerzy Antoniewicz, dr; 21. Włodzimierz Antoniewicz, prof. dr; 22. Witold Hensel, prof. dr; 23. Konrad Jażdżewski, prof. dr; 24. Zdzisław Rajewski, prof. dr; 25. Włodzimierz Szafranski, doc. dr.

Historycy sztuki

26. Mariusz Karpowicz, doc. dr; 27. Wacław Kochanowski, mgr; 28. Stanisław Lorenz, prof. dr; 29. Olgierd Puciata, mgr; 30. Władysław Tomkiewicz, prof. dr.

Architekci

31. Jerzy Miłobędzki, doc. dr; 32. Franciszek Piaścik, prof. dr.

Etnografowie

33. Ksawery Piwocki, prof. dr; 34. Anna Kutrzeba-Pojnarowa, prof. dr.

Językoznawcy

35. Witold Doroszewski, prof. dr;
36. Barbara Falińska, dr.

Socjologowie

37. Antoni Rajkiewicz, prof. dr; 38. Jan Malanowski, doc. dr.

Ekonomiści i inni

39. Stanisław Berezowski, prof. dr;
40. Dyzma Gałaj, prof. dr; 41. Jerzy Kwejt, prof. dr; 42. Ryszard Koronowski, doc. dr; 43. Stanisław Misztal, doc. dr; 44. Józef Pińkowski, mgr.

Regionaliści

45. Kazimierz Askanas, mgr; 46. Tadeusz Gierzyński, mgr; 47. Ryszard Juszkiewicz, mgr; 48. Adam Zwoliński, mgr

Na pierwszym posiedzeniu inauguracyjnym Rady Naukowej Ośrodka wybrano przewodniczącym Rady prof. dra St. Herbsta, zastępcą przewodniczącego prof. dra St. Berezowskiego, sekretarzem dra J. Antoniewicza i powołano następujące komisje naukowe:

1. Komisja Badań nad Współczesnością, pod kierunkiem prof. dra J. Kwejta i prof. St. Berezowskiego jako zastępcy.

2. Komisja Badań nad Starożytnym i Średniowiecznym Mazowszem pod kierunkiem prof. dra A. Gieysztorra.

3. Komisja Językoznawcza pod kierunkiem prof. dra W. Doroszewskiego.

4. Komisja Popularyzacji Przeszłości i Teraźniejszości Mazowsza pod kierunkiem doc. dra St. Pazyry.

5. Komisja Wydawnicza pod kierunkiem prof. dra St. Herbsta.

a. Organizacja sesji popularyzacyjnych i wystawy

Naczelnym zadaniem, jakie przypadło do wykonania Ośrodkowi, było zorganizowanie przy udziale Referatu Historii Partii przy WKW PZPR Wojewódzkiego Komitetu FJN oraz przy współudziale Towarzystw Regionalnych sesji popularyzacyjnych ku czci Re-

Prezydium sesji ku czci Rewolucji Październikowej w Żyrardowie.
Sesję otwiera przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka Badań Naukowych,
prof. dr Stanisław Herbst

wolucji Październikowej oraz związa-
nej z nimi wystawy objazdowej pt.
„Walki rewolucyjne na Mazowszu i
Podlasiu w okresie Rewolucji Paździe-
rnikowej”. Ośrodek zapewnił na prze-
wodniczących tych sesji poważnych
uczonych, którzy tym samym podnieśli
rangę organizowanych imprez w po-
szczególnych ośrodkach ponadregional-
nych.

1. Sesja w Żyrardowie od-
była się pod przewodnictwem prof.
dra St. Herbst a, z udziałem ok. 700
osób spośród działaczy kultury, nau-
czycielstwa oraz weteranów ruchu
rewolucyjnego. Jako referenci wystąpili:
prof. dr T. Cieślak: Polacy a Wiel-
ka Socjalistyczna Rewolucja Paździe-
rnikowa; mgr J. Sobczak: Rewolucja
Październikowa w świetle prasy pol-
skiej; mgr B. Dymek: Rady Delega-
tów Robotniczych na Mazowszu w la-
tach 1918—1919; dr A. Kochański:
Mazowszanie w Rewolucji Paździe-
r-

kowej; mgr L. Hass: Robotnicy Prusz-
kowa w latach 1918—1921; mgr
K. Zwoliński: Wpływ Rew. Paź-
dziernikowej na walkę klasy robotni-
czej Żyrardowa w latach 1917—1924.

2. Sesja w Płocku, której
przewodniczył prezes TNP i MTK, mgr
T. Gierzyński. Na jej treść skła-
dały się następujące referaty: dr
M. Tanty: Wkład Polaków w dzieło
Rewolucji Październikowej, mgr I. Ło-
patyński: Rada Delegatów w Płocku
w latach 1918—1919, oraz referat
zbiorowy: Petrochemia w Płocku jako
wyraz twórczej współpracy ZSRR z
Polską Ludową.

3. Sesja w Ciechanowie,
której przewodniczył doc. dr St. Pazy-
ra. Referaty wygłosili: dr Z. Iwań-
czuk: Polacy a Rewolucja Paździe-
rnikowa, oraz mgr B. Dymek: Cie-
chanów w latach walk klasowych
1918—1919.

4. Sesja w Mławie, której

przewodniczył doc. dr R. Koronowski. Referaty wygłosili: dr A. Kochański: Polacy — bojownicy Rewolucji Październikowej, oraz mgr R. Juszkiewicz: Odgłosy Rewolucji Październikowej na Mazowszu mławskim.

5. Sesja w Siedlcach, której przewodniczył prof. dr St. Kalabiński. Referaty wygłosili: dr A. Deruga: Litewsko-Białoruska Republika a sprawa Polski, oraz mgr J. Kazimierski: Walka robotników i chłopów Podlasia w latach 1919—1923.

6. Sesja w Ostrołęce, której przewodniczył prof. dr Fr. Piaśnik. Referaty wygłosili: mgr T. Książek: Sprawa Polski w Rewolucji Październikowej, oraz mgr W. Saciłowski: Walki mas ludowych na Kurpiach w latach 1917—1924.

Ogółem w sesjach regionalnych uczestniczyło, oprócz sesji w Żyrardowie, około 1500 słuchaczy rekrutujących się spośród nauczycielstwa i działaczy społeczno-politycznych, kulturalnych woj. warszawskiego oraz weterani ruchu rewolucyjnego.

7. Wystawa objazdowa pt. „Walki rewolucyjne na Mazowszu i Podlasiu w okresie Rewolucji Październikowej” została otwarta na początku listopada 1967 r. w Płocku przez naczelne władze województwa z okazji uroczystej akademii z udziałem około 2 tys. zwiedzających. Scenariusz tej wystawy opracował przedstawiciel Referatu Historii Partii przy WKW PZPR mgr B. Dymek oraz przedstawiciel Archiwum Wojewódzkiego, mgr J. Kazimierski. Realizacja tej wystawy spoczywała w rękach dyrekcji Muzeum Mazowieckiego w Płocku oraz Ośrodka Badań Naukowych przy MTK, przy czym Maz. Tow. Kultury było głównym inwestorem tej wystawy — pewne zaś koszty pokrył także Wydział Kultury WRN. Po dwóch tygodniach z Płocka przeniesiono wystawę do Ciechanowa, Mławy, Siedlec, na-

stępnie została przetransportowana do Żyrardowa. Wystawę tę zwiedziło do końca roku sprawozdawczego około 21 tys. osób, przeważnie młodzież szkolna.

b. Działalność Komisji Wydawniczej Ośrodka

Komisja Wydawnicza przejęła plany wydawnicze i pulę przerobową zdobytą przez Komisję Organizacyjną Ośrodka w „Książce i Wiedzy”, a także przejęła do druku od początku 1967 r. w „Ossolineum” książkę Z. Niedzialkowskiej pt. „Ostrołęka”, o objętości 21,9 arkusza wydawniczego. Książka ta ukazała się pod firmą Ośrodka latem roku sprawozdawczego. Niezależnie od tego Komisja Wydawnicza w okresie sprawozdawczym opracowywała do druku następujące pozycje:

1. Antoni Winter: Dzieje Siedlec, pod red. prof. St. Herbsta, do Państw. Wyd. Naukowego (ok. 14 arkuszy).

2. Pułtusk. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu. Praca zbiorowa pod red. prof. A. Gieysztora, do wyd. „Książka i Wiedza” (24 ark.).

3. „Rewolucja 1905 roku na Mazowszu i Podlasiu”. Praca zbiorowa o objętości 15 arkuszy, wydawana przy współpracy Referatu Historii Partii przy WKW PZPR.

W stadium opracowywania redakcyjnego pod auspicjami komisji znajdowały się następujące publikacje:

4. „Rocznik Mazowiecki”, t. II (1969). Praca zbiorowa o objętości 35 arkuszy.

5. „Dzieje Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Pruszkowie”. Praca zbiorowa o objętości ok. 12 arkuszy.

6. „Studia i materiały do dziejów Mazowsza mławskiego”. Praca zbiorowa pod red. J. Antoniewicza, o objętości ok. 30 arkuszy, przy współpracy Pow. Rady Narodowej w Mławie.

Przewiduje się, że pozycje wydawnicze wymienione pod punktem 1 do 4 ukażą się w ciągu 1968 roku i na pocz. 1969 r.

Niezależnie od tego Ośrodek w porozumieniu z Wydziałem I PAN postanowił poprzez swoją Komisję Wydawniczą współdziałać w opracowywaniu monografii Płocka przygotowywanej do druku przez Towarzystwo Naukowe Płockie i opiniować konspekt tej monografii dla Polskiej Akademii Nauk. Komisja Wydawnicza Ośrodka liczy 10 członków spośród członków Rady Naukowej Ośrodka.

c. Komisja Badań nad Starożytnym i Średniowiecznym Mazowszem

W roku sprawozdawczym odbyła tylko jedno zebranie; liczy 12 członków. Komisja wystarała się w Polskiej Akademii Nauk o poparcie naszej inicjatywy pisania publikacji pt. „Zarys historii Mazowsza” i uzyskała na ten cel zapewnienie poparcia finansowego ze strony PAN. Byłoby to opracowanie na poziomie wysokiej popularyzacji o cechach syntezy naukowej dzisiejszego stanu wiedzy z aparatem bibliograficznym. Tom I w zakresie zainteresowań komisji objąłby dzieje starożytne i średniowieczne Mazowsza w opracowaniu kilku archeologów i historyków.

Komisja zaczęła także czynić przygotowania do zorganizowania konferencji naukowej poświęconej badaniu zamków gotyckich na Mazowszu z XIV i XV w., z udziałem badaczy z całej Polski, a także badaczy litewskich i łotewskich. Konferencja ta odbyłaby się najprawdopodobniej w Płocku w następnych latach, z sesją wyjazdową do Ciechanowa, Działdowa i Nidzicy, dla przedyskutowania problemów naukokonserwatorskich w terenie.

d. Komisja Popularyzacji Wiedzy o Mazowszu

Komisja ta nie została jeszcze zorganizowana, ale w jej imieniu sekretariat gromadził dane personalne o stypendystach Rad Powiatowych i WRN. Dane te posłużą w tym roku do zorganizowania kurso-konferencji mającej za zadanie przekazanie wiedzy o współczesnym Mazowszu tym stypendystom, którzy po ukończeniu studiów przejdą do pracy zawodowej na terenie woj. warszawskiego.

e. Stacje Naukowe Ośrodka

Sekretariat Ośrodka zdobył dla przyszłych stacji naukowych w terenie następujące możliwości lokalowe, a mianowicie: w Żyrardowie, Warce i Mławie, oraz poczynił pewne przygotowania wstępne w Ciechanowie i Siedlcach. Uzyskał także w Polskiej Akademii Nauk całkowitą bieżącą produkcję wydawniczą PAN z dziedziny nauk społecznych, którą przekazał dla przyszłej stacji naukowej w Mławie. Jednocześnie Ośrodek zaprenumerował na 1968 r. dla przyszłych zbiorów bibliotecznych stacji w Ciechanowie, Żyrardowie, Warce, Mławie i Siedlcach 26 tytułów czasopism oraz 9 roczników naukowych z dziedziny nauk społecznych. Ośrodek zapewnił sobie inwertaryzację tych książek w czynnie społecznym przez pracowników muzeów i archiwistów w poszczególnych miejscowościach.

Prócz tego w Ośrodku w Warszawie założono centralną kartotekę wymiany wydawnictw naukowych i została nawiązana wymiana z 83 instytucjami w kraju oraz z ok. 25 zagranicznymi, którym wysłano względnie jest w trakcie wysyłki t. I „Rocznika Mazowieckiego” oraz zapowiedziana jest dalsza wysyłka innych naszych wydawnictw w miarę ich ukazywania się spod prasy drukarskiej.

Obsada etatowa stacji naukowych

w terenie została w zawieszeniu do czasu uzyskania przez Ośrodek statusu prawnego, jakkolwiek już poczyniono pewne starania w celu zapewnienia sobie odpowiedniej kadry naukowej dla poszczególnych stacji.

f. Współpraca Ośrodka ze środowiskami Białegostoku i Olsztyna

Sekretariat Ośrodka nawiązał oficjalne kontakty wstępne z Ośrodkiem Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskie-go w Olsztynie oraz Białostockim Towarzystwem Naukowym. Poza wymianą publikacji naukowych przewiduje się wspólne prace edytorskie z Białymstokiem nad problematyką dotyczącą wschodniego Mazowsza i Podlasia oraz ewentualny współdziałanie Olsztyna w zorganizowaniu konferencji poświęconej zamkom gotyckim na Mazowszu.

g. Współpraca Ośrodka z zagranicą

Poza nawiązaną współpracą w dziedzinie wymiany wydawnictw (głównie z ZSRR i krajami demokracji ludowej) sekretarz naukowy Ośrodka został wysłany przez PAN w delegację do ZSRR na sesję naukową zorganizowaną przez Litewską AN i Białoruską AN w Wilnie ku czci Rewolucji Październikowej, a także w ramach tego wyjazdu został zaproszony do Mińska przez Instytut Historii AN BSRR celem wstępnego omówienia form współpracy między Ośrodkiem a naukowym środowiskiem Mińska. Formy i zakres tej współpracy byłyby sprecyzowane na podstawie uchwał Rady Naukowej Ośrodka.

IV. PRACA WEWNĄTRZBIUROWA SEKRETARIATU MTK I OŚRODKA

Sekretariat Naukowy Ośrodka w oparciu o uchwały Komisji Organiza-

cyjnej Ośrodka, a potem Komisji Wydawniczej zawarł umowy wydawnicze z następującymi instytucjami: z Prezydiami Rad Narodowych w Mławie, Siedlcach, Pułtusku i Nasielsku oraz Zakładami Naprawczymi Taboru Kolejowego w Pruszkowie. Zawarta także została umowa o stałej współpracy wydawniczej między Ośrodkiem a Spółdzielnią Wydawniczą „Książka i Wiedza”, przy czym limit arkuszowy i przerobowy określono na około 100 arkuszy rocznie, w oparciu o odpowiednie decyzje władz zwierzchnich.

Sekretariat Ośrodka wystarał się także w ZNTK w Pruszkowie o dwa stypendia dla historyków, którzy opracowywali do druku historię tych zakładów. Stypendia te w 1967 r. pobierali mgr L. Hass i dr M. Lech za pośrednictwem Ośrodka Badań Naukowych.

Sekretariat MTK opracował także koncepcję wydawniczą serii tomików pt. „Biblioteczka Wiedzy o Mazowszu” i przeprowadził w tym zakresie rozmowy z firmą wydawniczą, która podejmuje się systematycznego wydawania tej serii, a także zainteresował poszczególnymi tematami odpowiednie kręgi autorskie w Warszawie i Płocku.

Powyższe sprawozdanie z działalności Mazowieckiego Towarzystwa Kultury łącznie z działalnością Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych odzwierciedla trudny okres kładzenia podwalin pod społeczny ruch kulturalny i naukowy na Mazowszu i Podlasiu w nowych ramach organizacyjnych. Przyszłość pokaże, w jakim stopniu powołanie Mazowieckiego Towarzystwa Kultury łącznie z Ośrodkiem Badań Naukowych wypełni nową treścią rozwój kultury i nauki na tym opóźnionym odcinku pracy w tym regionie Polski.

Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTW REGIONALNYCH SFEDEROWANYCH Z MAZOWIECKIM TOWARZYSTWEM KULTURY

1. Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej liczy 220 członków. Ma następujące sekcje: muzealną i ochrony zabytków, wydawniczą, ochrony przyrody, fotograficzną i krajoznawczą. Głównym celem Towarzystwa jest inicjowanie i popieranie życia kulturalnego i oświatowego, poznawanie dziejowej przeszłości miasta Ciechanowa i ziemi ciechanowskiej, budzenie wśród społeczeństwa poszanowania dla zabytków i pamiątek. W tym celu Towarzystwo wydawało od wielu lat foldery: Opinogóra, Gołotczyzna, Sońsk, Ciechanów, Szulmierz, Szczuki-Krasiniec. Martyrologia w powiecie ciechanowskim. Członkowie Towarzystwa oprowadzili w 1967 r. po Ciechanowie i okolicy 20 wycieczek; wygłosili również 8 odczytów o następującej tematyce: „Dzieje ziemi ciechanowskiej” — 3 odczyty; „Konopnicka w Ciechanowie” — 2; „Zbrodnie hitlerowskie w Ciechanowie” — 2; „Rozwój terenów w Ciechanowie” — 1 odczyt. Zorganizowali 2 wycieczki do teatrów warszawskich. Z okazji Roku Wielkiej Polki Towarzystwo wspólnie z Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Makowie Mazowieckim i Ciechanowie zorganizowało w dniu 1 października uroczystość odsłonięcia w miejscowości Szczuki tablicy poświęconej Marii Skłodowskiej-Curie. Towarzystwo zamierza w Gołotczyźnie postawić pomnik Świętochowskiego. Towarzystwo ponadto współdziałało z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych w celu zorganizowania Stacji Naukowej w Ciechanowie.

2. Towarzystwo Miłośników Ziemi Gostynińskiej — liczy 29 członków. Działa ono w następujących sekcjach: historycznej, kulturalno-oświatowej, fotograficznej, filmowej i organizacyjnej. Towarzystwo zbiera materiały do wydania monogra-

fii Gostynina oraz stara się o uruchomienie punktu muzealnego. Członkowie Towarzystwa wygłosili w 1967 r. 5 odczytów: „Okres okupacji na ziemi gostynińskiej”, „O działalności PPR w powiecie”, „Kampania wrześniowa”, „O aktywizacji gospodarczej powiatu”, „Tereny turystyczne”.

3. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łosickiej — liczy 35 członków. Celem Towarzystwa jest szerzenie wśród społeczeństwa znajomości historii regionu, budzenie poszanowania dla pamiątek i zabytków przeszłości oraz podnoszenie stanu estetycznego miasta Łosice, osiedli i wsi powiatu. Towarzystwo stara się o urządzenie muzeum regionalnego, do którego zebrano już bardzo dużo eksponatów.

4. Towarzystwo Miłośników Ziemi Mławskiej — ilość członków 367. Towarzystwo w 1967 r. rozwinęło następującą działalność: spotkania z literatami i naukowcami; opracowanie monografii mławskiego Mazowsza; zorganizowanie sesji popularnonaukowej pt. „Odgłosy Rewolucji Październikowej na obszarze mławskiego Mazowsza 1917—1923”; zorganizowanie kursu dla przewodników po mławskim Mazowszu; zbiórka książek dla Szpitala Powiatowego w Mławie; starania o założenie przekaznika telewizyjnego; spotkanie z uczestnikami walk spod Lenino oraz partyzantami na północnym Mazowszu; budowa pomnika na Kalkówce; organizowanie księgozbioru naukowego dla mającej powstać Stacji Naukowej Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w Mławie.

5. Stowarzyszenie Rozwoju Międzyborowa — ilość członków 102. Towarzystwo współpracuje z Ligą Kobiet; brało udział w zbiorce odzieży dla pogorzalców, pomagało szkolnej drużynie harcerskiej w uży-

skaniu funduszków na zakup sprzętu sportowego.

6. Płońskie Towarzystwo Miłośników Kultury — liczy 86 członków. Towarzystwo organizuje odczyty, spotkania autorskie, wystawy i festyny. Towarzystwo dąży do zorganizowania punktu muzealnego.

7. Stowarzyszenie Przyjaciół Serocka — ilość członków 19. Celem Towarzystwa jest propagowanie piękna ziemi serockiej i uatrakcyjnianie miejscowości w celach turystycznych. Dzięki staraniom Towarzystwa Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Serocku otrzymało pieniądze na uporządkowanie ulic, modernizację i remonty budynków mieszkalnych. Towarzystwo prowadzi i będzie prowadziło badania archeologiczne.

8. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Sochaczewskiej — ilość członków 25. Głównym kierunkiem działalności Towarzystwa są badania nad przeszłością i zjawiskami zachodzącymi współcześnie na terenie powiatu w dziedzinie życia gospodarczego i społecznego. Towarzystwo zorganizowało w bieżącym roku 2 wystawy: „Rozwój ruchu robotniczego w powiecie Sochaczew” oraz wystawę archeologiczną wykopalisk znalezionych na terenie Sochaczewa. Towarzystwo ściśle współpracuje z powiatowym oddziałem PTTK oraz dąży do zorganizowania społecznej placówki muzealnej.

9. Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Sokołowie Podlaskim — ilość członków 86. Towarzystwo działa w następujących sekcjach: historycznej, turystyczno-krajoznawczej i ekonomicznej. Organizuje również odczyty, spotkania z krytykami literackimi, socjologiem. Towarzystwo ogłosiło konkurs fotograficzny dla amatorów pt. „Ziemia sokołowska w moim obiektywie”. Zajmuje się zbieraniem materiałów do bibliografii dotyczącej powiatu za okres od 1944 r.

10. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Przasnyskiej — ilość członków 30. Towarzystwo zajmuje się zbieraniem materiałów do historii Przasnysza i regionu, wygłaszaniem odczytów dotyczących historii miasta i okolic. Towarzystwo prowadzi w Powiatowym Domu Kultury tzw. salę historyczną i w związku z tym gromadzi zbiory z zakresu numizmatyki, wykopalisk archeologicznych itd.

11. Towarzystwo Kulturalne Ziemi Pułtuskiej — ilość członków 119. Towarzystwo ma trzy sekcje: historyczną, biblioteczną i organizacyjno-literacką.

12. Koło Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej — ilość członków 23. Działa ono w dwóch sekcjach: historycznej i regionalnej. Zorganizowało także wystawę twórczości ludowej, gromadzi rzeźby ludowe, organizuje odczyty.

13. Towarzystwo Przyjaciół miasta i powiatu Mińsk Mazowiecki — ilość członków 140. Towarzystwo prowadzi ożywioną akcję odczytową, organizuje spotkania z literatami.

14. Towarzystwo Miłośników Historii i Kultury Łaskarzewa — ilość członków 93. Towarzystwo zajmuje się porządkowaniem miasta oraz przygotowuje obchody 550-lecia nadania praw miejskich.

15. Towarzystwo Miłośników m. Warki — ilość członków 32. Towarzystwo zorganizowało wspólnie z Towarzystwem Wiedzy Powszechnej Studium Historii Kultury. Na studium wygłoszono podczas sesji jesienno-zimowej 10 odczytów z zakresu archeologii oraz historii kultury i sztuki. Przerwane na okres letni wykłady wznowione zostały jesienią. W listopadzie br. Towarzystwo wzięło aktywny udział w organizowaniu wspólnie z Mazowieckim Towarzystwem Kultury „Jesieni literackiej na Mazowszu”. W ramach tej akcji Towarzystwo zorga-

nizowało 5 spotkań autorskich w lokalu Towarzystwa, przeprowadziło także archeologiczne badania powierzchniowe obrzeża Pilicy w rejonie Warki, w miesiącach zaś letnich — badania stanowisk archeologicznych w Niemojewicach, Pólkowie, Starej Warce i Warce. Towarzystwo przygotowało rekonstrukcję mapy ziemi wareckiej z XVIII wieku z naniesieniem rozmieszczenia wcześniejszego osadnictwa. Współdziałało także z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych w celu powołania do życia w Warce Stacji Naukowej poświęconej badaniom dziejów emigracji polskiej na Wschodzie i Zachodzie.

16. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Zakroczymskiej — liczba członków 60. Towarzystwo zorganizowało w roku 1967 X Jubileuszowy Zlot Turystów Kolejarzy na Mazowszu. Pod jego patronatem zorganizowany został Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Zakroczymskiej. Towarzystwo udzieliło pomocy przy elektryfikacji ulic w Zakroczymiu.

17. Towarzystwo Przyjaciół m. Żyrardowa — ilość członków 70. Działa w następujących sekcjach: odczytowej, historycznej i kartograficzno-dokumentacyjnej. Towarzystwo zbiera materiały do przewodnika po Żyrardowie, organizuje odczyty oraz spotkania z młodzieżą. Współdzia-

ła też z Muzeum w Żyrardowie oraz z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych w celu powołania w tym mieście Stacji Naukowej poświęconej badaniom przemysłu i dziejów klasy robotniczej na obszarze od Ursusa aż po Skierniewice.

18. Towarzystwo Naukowe Płockie — ilość członków 130. Towarzystwo działa w następujących sekcjach: Komisja Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, sekcja socjologiczna i Komitet redakcyjny „Notatek Płockich”. Prowadziło w roku bieżącym następujące prace naukowo-badawcze: badania nad przestępczością w Płocku i powiecie płockim, badania nad historią sztuki w Płocku od średniowiecza do XX wieku, badania nad historią Płocka. Wzięło także czynny udział w następujących sesjach popularnonaukowych: „Zbrodnie hitlerowskie na północnym Mazowszu”, „Konferencja folklorystyczna Mazowieckiego Towarzystwa Kultury”. Członkowie Towarzystwa wygłosili w roku bieżącym kilka odczytów o różnej problematyce, jak np. „Władysław Broniewski i Płock”, „Życie i twórczość Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego”, „Życie, działalność i twórczość poety Gustawa Zielińskiego”, „Prawo i prawność w Płocku i na Mazowszu (XI—XX wiek)”.

M. Makarczyk

BILANS OBCHODÓW TYSIĄCLECIA W WOJ. WARSZAWSKIM W LATACH 1960—1966

W województwie warszawskim przygotowania do jubileuszu Tysiąclecia rozpoczęły się już w 1956 r. W dwa lata później na wspólnej sesji Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu i Warszawskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej określono kierunki prac przygotowawczych i uchwalono odezwę do społeczeństwa woj. warszawskiego, wzywającą do powszechnego

udziału w obchodach. Na sesji powołano Wojewódzką Komisję Obchodów Tysiąclecia, do której weszli działacze społeczni i regionalni oraz ludzie nauki związani pochodzeniem lub problematyką badawczą z Mazowszem. Przewodniczącym komisji został prof. dr Marcin Kacprzak.

Inauguracją obchodów Tysiąclecia na Mazowszu była uroczysta sesja ple-